

Nadere regels betreffende de verjaring van het recht tot strafvordering en uitvoering van straf terzake van oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid

VOORLOPIG VERSLAG

Nr. 6

(De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1968-1969.)

De vaste Commissie voor Justitie, in welke handen dit wetsontwerp is gesteld, heeft de eer daaromtrent als volgt te rapporteren.

Algemeen

In de commissie kon men zich met het voorstel, de regels betreffende de verjaring van het recht tot strafvordering en straf-tenuitvoerlegging niet van toepassing te doen zijn op zeer ernstige oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid, in het algemeen verenigen.

Vele leden stelden zich op het standpunt dat verjaring van misdrijven een maatregel is van opportuniteit en dat geen wezenlijke rechtsoverweging zich er tegen behoeft te verzetten wanneer op grond van zwaardere belangen dan de opportuniteit de verjaring buiten werking wordt gesteld. Dit zwaardere belang zagen deze leden vooral hierin gelegen dat het hier gaat om zulke ernstige misdrijven dat de wetgever, die de verjaringstermijn vaststelde, met de mogelijkheid dat zij eens zouden voorkomen geen rekening heeft gehouden. De ernst van deze misdrijven brengt ook mee dat de herinnering nog niet is vervaagd. Ook dit feit vormt, naar de mening van deze leden, een rechtsgrond voor het uitschakelen van de verjaring van deze misdrijven. Deze leden zagen verder in dit wetsontwerp een bevordering van de ontwikkeling van internationaal recht welke zij verheugend vonden, vooral ook omdat het ontwerp zich niet beperkt tot hetgeen in het verleden gebeurd is, maar ook regels geeft voor feiten die in de toekomst mogelijk nog zouden kunnen plaatsvinden.

Verscheidene leden achtten dit voorstel volledig in overeenstemming met hun rechtsovertuiging. Zij vroegen of het wellicht ook een noodzakelijk complement is op in andere landen genomen of te nemen maatregelen van gelijke strekking, omdat anders het risico wordt geschapen dat oorlogsmisdadigers na ommekomst van de thans geldende verjaringstermijn in Nederland een wijkplaats zouden zoeken. Wat is het oordeel van de Minister hieromtrent?

De hier aan het woord zijnde leden namen aan, dat bij de voorbereiding van het ontwerp is overwogen, of het beoogde doel bereikt zou kunnen worden door schrapping van de artikelen 70 en 76 van het Wetboek van Strafrecht en van artikel 55 van het Wetboek van Militair Strafrecht. De strekking zou in dat geval natuurlijk een veel verdere zijn geweest dan die van het onderhavige ontwerp, maar de categorieën, waar het ten deze om gaat, zouden er ook onder gevallen zijn. Het instituut van de verjaring zou dan geheel zijn geworden tot een instrument van strafrechtelijke opportuniteit. Het aantrekkelijke daarvan lijkt te zijn, dat niet alleen voor de ernstigste misdrijven de vervolgingsmogelijkheid onbeperkt wordt opengehouden, maar dat voor minder ernstige bovendien het recht van niet-vervolgving op grond van verjaring steeds wordt vervangen door de gunst van niet-vervolgving op grond van de opportuniteit. Als deze oplossing is overwogen, is de Minister dan bereid aan te geven, op welke gronden aan de in het ontwerp gevolgde methode de voorkeur is gegeven?

Natuurlijk – zo meenden de hier betogende verscheidene leden – mag de bedoeling van het ontwerp niet tegengewerkt worden door de bepaling van artikel 1, lid 2 van het Wetboek

van Strafrecht. Is het voldoende dit in de memorie van toelichting te overwegen en verdient het geen aanbeveling om in de wetstekst zelf de toepasselijkheid van bedoeld artikellid uit te sluiten? De rechter is uiteindelijk niet gebonden aan hetgeen de wetgever heeft bedoeld, maar slechts aan hetgeen deze als zijn bedoeling in de wetstekst tot uitdrukking heeft gebracht.

Verschillende leden konden zich scharen achter een opmerking van prof. dr. Pompe, gemaakt in „Het Binnenhof” van 16 april 1965, dat verjaring niet bedoeld is als bescherming van de belangen van delinquenten, maar terwille van een doelmatige strafrechtspleging. Zodanige redenen van doelmatigheid bestaan voor deze delicten niet. De uit verjaring voortvloeiende strafeloosheid zou een premie zijn voor het zich zolang verborgen houden.

Enkele leden achtten het dringend geboden dat de ernstige oorlogsmisdrijven en de misdrijven tegen de menselijkheid van de werking van de strafrechtelijke verjaring uitgesloten worden.

Met instemming hadden zij kennis genomen van de opmerking in de memorie van toelichting, dat de oorlogsmisdrijven – zeker de zware delicten – in de samenleving een zeer lange nawerking hebben, dat de herinnering daaraan uiterst langzaam vervaagt en dat de maatschappelijke behoefte aan straf zo aanzienlijk blijft, dat het tot grote onrust zou leiden, indien na afloop van de geldende verjaringstermijn geen bestraffing ter zake meer zou kunnen plaatsvinden.

In de benadering en in het voorstel tot het onttrekken van zware delicten (op het gebied van de oorlogsmisdrijven) ligt de erkenning besloten, dat het bij de ernstige oorlogsmisdrijven gaat om een categorie die (zoals ten tijde en door middel van de bijzondere rechtspleging reeds bleek) een bijzondere plaats inneemt, die buiten het normale rechtssysteem valt en behoort te blijven vallen. De nu voorgestelde nieuwe afwijking van een belangrijke regel van het Nederlandse strafrecht kan dit slechts beklemtonen. Juist nu de discussie gevoerd wordt over het openen van een mogelijkheid tot vrijlating van de Duitse oorlogsmisdadigers in Breda, waarbij kwistig en naar de mening van de hier betogende enkele leden geheel ten onrechte een beroep wordt gedaan op de „normale rechtsopvattingen”, is het nodig daarvan nota te nemen.

Degenen, die zich ten aanzien van de bedrivers van ernstige delicten (categorie oorlogsmisdaden) beroepen op het normale rechtssysteem, miskennen bij hun pleidooien het bijzondere karakter van de misdaden, zoals bevestigd in het bijzondere rechtspleging in ons land en zoals in de onderhavige kwestie onder onze aandacht wordt gebracht door de normen van het internationale recht.

De V.N.-conventie van 26 november 1968

Vele leden zouden gaarne vernemen wat de Regering ertoe bewogen heeft in de V.N.-commissie voor het verdrag te stemmen, doch zich in de plenaire vergadering van stemming te onthouden.

Verder wilden deze leden gaarne op de hoogte worden gebracht hoe ons land gestemd heeft over het Noorse voorstel de mogelijkheid te openen reeds verjaarde misdrijven niet onder de werking van het verdrag te brengen.

Deze leden zouden gaarne een nadere motivering zien van het bezwaar van de Regering dat onder artikel 1a ook betrekkelijk kleine vergrijpen vallen. Is het noemen van „the grave breaches” hier geen voldoende waarborg? Hoe ziet de Regering de in artikel 1a van het verdrag opgesomde overeenkomsten en resoluties in onderling verband?

Het was deze leden verder niet geheel duidelijk hoe de term „eviction by armed attack or occupation” ook kleine vergrijpen kan omvatten. Kan de Regering hiervan voorbeelden noemen? Het bezwaar van de Regering dat de uitbreiding, welke door deze term aan het verdrag gegeven wordt, valt buiten hetgeen in verdragen en nationale wetten wordt verstaan onder het begrip „misdrijven tegen de menselijkheid” konden deze leden vooralsnog niet als een doorslaggevend bezwaar zien. Is het, zo vroegen deze leden, beslist noodzakelijk zich te beperken tot hetgeen reeds eerder gebeurd is en geen rekening te houden met hetgeen wellicht nog gebeuren kan?

Deze leden wilden geenszins voorbijzien dat de term wellicht door sommige staten met onzuivere bedoelingen in het verdrag is opgenomen. Dit feit kan echter, zo meenden zij, niet bij voorbaat uitsluiten, dat aan de term, zoals ze er nu staat, een zeer zinnige interpretatie kan worden gegeven.

Hetgeen de Regering opmerkt over de term „inhuman acts resulting from the policy of apartheid” gaf deze leden aanleiding te vragen hoe zij deze zienswijze kan verenigen met de houding van Nederland bij het aannemen van resoluties, waarin wordt uitgesproken dat apartheid is „a crime against humanity” en waar ons land vóór pleegt te stemmen (vgl. Resolutie van 13/12-1967. 2307 XXII).

Ook de opmerking van de Regering, dat deze term te rekbaar is, zouden deze leden gaarne nader zien geadstrueerd, vooral nu in het Handvest van Neurenberg eveneens een zeer rekbaar term voorkomt (vgl. artikel 6, onder c, „en andere onmenselijke handelingen”) en ook artikel 8, 2de lid, sub q, van de Wet op het oorlogsstrafrecht spreekt van „een feit, dat een onmenselijke behandeling inhoudt.”

Enkele leden betoogden het volgende.

Hoezeer zij ook voorstanders van het buiten de werking van de verjaring stellen van de zware delicten (categorie oorlogsmisdrijven) waren, toch bleef de vraag in hoeverre het mogelijk is de Regering te volgen in haar beschouwingen over de beperkingen die zij wenst te stellen in vergelijking met de inhoud van de „Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes against Humanity”. De beschouwingen in de memorie van toelichting zijn niet overtuigend en geven onvoldoende inzicht in b.v. de gedragslijn die andere staten volgen t.a.v. wat genoemd wordt „minder ernstige” oorlogsmisdrijven. Is de Minister bereid en is het hem mogelijk de Kamer te dien aanzien over meer en gedetailleerder gegevens te doen beschikken? De manier, waarop in de memorie van toelichting gerefereerd wordt aan de uitspraken van het internationaal tribunaal te Neurenberg, riep eveneens vragen op. Is de karakteristiek van de Neurenberger omschrijving van oorlogsmisdrijven (in artikel 6, onder b, van het statuut van het Neurenbergse gerechtshof) als zijnde een ongenueanceerde samenvatting van misdaden, van „de willekeurige vernietiging van steden tot kleine diefstallen”, in dit verband geen niet ter zake doende ridiculisering van het statuut van het Neurenbergse gerechtshof in plaats van een juiste waardering van statuut en uitspraken van dit hof?

Kan de Minister mededelen wat bedoeld wordt met de onthulling, dat „het praktisch belang van de voorgestelde uitsluiting van verjaring voor in de tweede wereldoorlog gepleegde oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid minder groot (is) dan aanvankelijk wellicht zou kunnen worden vermoed” (blz. 6, linkerkolom)?

Enkele nadere opmerkingen en vragen over de inhoud van het wetsontwerp

Ten aanzien van het wetsontwerp wensten vele leden nog het volgende op te merken. Door het ontwerp worden de feiten, genoemd in artikel 27a Besluit Buitengewoon Strafrecht, waarop de doodstraf is gesteld, buiten de verjaring gehouden. Echter, ook artikel 26 van dit besluit kent feiten waarop de doodstraf is gesteld. Waarom zijn deze feiten niet onder de werking van deze wet gebracht? Moet dit uitsluitend worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de feiten in artikel 26 genoemd, inmiddels reeds verjaard zijn?

Verder was het deze leden opgevallen, dat onder artikel 8 van de Wet op het Oorlogsstrafrecht feiten van geringe betekenis kunnen vallen (vgl. artikel 8, 2de lid, sub 3, 4, 6 en 7).

Vooraf nu de Regering mededeelt bezwaren tegen het verdrag te hebben, omdat daaronder – naar haar oordeel – ook feiten van geringe betekenis kunnen vallen, zouden deze leden gaarne vernemen hoe zij dit bezwaar kan verenigen met haar eigen ontwerp, waaronder eveneens feiten van geringe betekenis kunnen vallen.

Voorts zou men gaarne worden ingelicht over de vraag of nog daders van tijdens de bezetting in Nederland begane

oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid worden gezocht en, zo ja, hoeveel. Ook zou men gaarne vernemen of in andere landen thans nog Nederlanders hun straf ondergaan wegens het plegen van oorlogsmisdrijven en, zo ja, of deze Nederlanders bij terugkomst in ons land nog een nieuw proces staat te wachten wegens het plegen van nog weer andere oorlogsmisdrijven in ons land. Zijn er voorts nog buitenlanders, met name bekend, die tijdens de bezetting in ons land oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid hebben gepleegd, van wie geen uitlevering te verkrijgen is, doch die bij aankomst in ons land alsnog zouden worden vervolgd?

In hoeveel zaken heeft wel een daad van vervolging plaats gehad zonder dat het tot een berechting is gekomen?

Tot slot wees men erop, dat de Minister stelt – memorie van toelichting, blz. 4, rechterkolom – dat het wetsontwerp steunt op gebleken internationale rechtsovertuiging, die vrijwel algemeen leeft. Kan de Minister mededelen welke landen overwegen de verjaringstermijn niet te verlengen?

Aldus vastgesteld 13 oktober 1969.

WTTEWAALL VAN STOETWEGEN
VAN DEN HEUVEL
DAAMS
GEERTSEMA
KOLFSCHOTEN
SINGER-DEKKER
VAN DEN BERGH
BOERTIEN
BOOT
DIEPENHORST
WIEBENGA
VAN SCHAIK
KRONENBURG
RIETKERK
GOUDSMIT.